

Ήττα και καταστροφή

Το εξιλαστήριο θύμα

Μετά την ήττα του Δημοκρατικού Στρατού στον Εμφύλιο το 1949 άρχισε μεγάλος προβληματισμός και αναβρασμός, συγχρόνως και συζήτηση ανάμεσα στους μαχητές και τα στελέχη: πώς φτάσαμε ως εδώ και αν ήταν σωστή η πολιτική του Ζαχαριάδη. Ο Καραγιώργης δεν είχε πιο έμπιστο άνθρωπο από τη Χρύσα Χατζηβασιλείου να συζητήσει και να εκφράσει τις ανησυχίες του για το τι γίνεται από δω και πέρα.

Και μέσα σ' όλη την καταστροφή, κάποιοι που ποτέ δε χώνεψαν τον Καραγιώργη σαν το Βλαντά, το Γούσια και άλλους άρχισαν επίθεση εναντίον του σαν υπεύθυνου για την καταστροφή στη Νότιο Ελλάδα. Αλλά, όπως είπαμε και παραπάνω, ο Καραγιώργης δεν πρόλαβε να πάει στην Πελοπόννησο, γιατί ήδη ο εθνικός στρατός είχε κυριαρχήσει και ήδη είχε εκκαθαρίσει όλο το χώρο της χερσονήσου. Γι' αυτό, ο Καραγιώργης περιόρισε τη δράση της Μεραρχίας του στην Κεντρική Ελλάδα, είχε φύγει από τη Νότιο Ελλάδα και δεν είχε καμιά σχέση με την καταστροφή των τμημάτων εκεί. Ακόμα και για το θάνατο του Διαμαντή κατηγορούμενος βρέθηκε ο Καραγιώργης, ο οποίος είχε φύγει από τη Ρούμελη μήνες πριν και ο Διαμαντής σκοτώθηκε στο τέλος του Εμφυλίου.

Τον Καραγιώργη άρχισε να τον βασανίζει μια προαισθήση πως το Κόμμα ζητά κάποιο εξιλαστήριο θύμα. Πρώτα ήταν ο Μάρκος, ύστερα ο Παρτσαλίδης, τίνος σειρά ήταν τώρα;

Όπως έγραφα παραπάνω, η Αποχή δεν ήταν το μόνο σημείο διαφωνίας ή σύγκρουσης του Καραγιώργη με το Κόμμα. Δεν

υπήρχε σχεδόν κανένας τομέας που να μην υπήρχε διαφορά απόψεων. Δε γινόταν βέβαια γνωστό πιο έξω, αλλά η διαφορά ήταν σε όλα. Και σε μικρά και σε μεγάλα. Σε πολιτικά και σε κομματικά. Σε προσωπικά και σε κοινωνικά. Από το ότι δε δέχτηκε να πάει στην Κ.Ο.Υ.Τ.Β. μέχρι το γάμο του με εμένα. Από τη Βάρκιζα και τον αφοπλισμό του ΕΛΑΣ μέχρι την Αποχή και τον Εμφύλιο. Η θέση του να σταματήσει ο πόλεμος ήδη από το 1948 (όπως και του Μάρκου), όταν ακόμα ήμασταν επί ίσους όρους –και οι ξένοι ακόμα θα μας βοηθούσαν σε αυτό– και μπορούσαμε ακόμα να διαπραγματευτούμε.

Όμως, ποτέ ο Καραγιώργης δεν εισακούστηκε. Όλες οι απόψεις του ήταν αντίθετες με τις απόψεις του Κόμματος και όλες απορριπτέες. Και πώς θα μπορούσε να είναι διαφορετικά! Ο ένας ήταν άνθρωπος της ζωής, της κοινωνίας, της δράσης και της δημιουργίας. Οι άλλοι, οι περισσότεροι μπορώ να πω, ήταν άνθρωποι των υπογείων, της ίντριγκας και της καταστροφής. Ο ένας είχε ευρύτατη μόρφωση, πείρα ζωής και γνώση της κοινωνίας. Των άλλων η μόρφωση περιοριζόταν στα αχώνευτα τσιτάτα του Στάλιν, του Λένιν και στην καλύτερη περίπτωση του Μαρξ. (Μη μου πεις πως κάποιοι «Βλαντάδες» ήξεραν ότι υπάρχει κι αυτός!). Ο Καραγιώργης ήταν μπροστά από την εποχή του, αυτό που αργότερα ονομάστηκε «ευρωκομμουνιστής». Είχε οράματα και ευρύτερους ορίζοντες, ήθελε η Αριστερά να ξεφύγει από τη μιζέρια της εποχής και της τότε Ελλάδας συμπαρασύροντας και την κοινωνία μαζί της. Οι άλλοι ήθελαν να παγώσουν και την κοινωνία στα στενά και μίζερα όριά τους. Όσο ακόμα τα γεγονότα ήταν εν θερμώ, συνυπήρχαν πάντα, αλλά ήταν ο Καραγιώργης σε δυσμένεια και ποτέ δεν έγινε μέλος του Πολιτικού Γραφείου.

Μια φορά ο Καραγιώργης ήταν υποψήφιος για το Πολιτικό Γραφείο (ήταν τότε που θα έφευγε για την Αμερική, όπου θα γινόταν η ίδρυση του ΟΗΕ στο Σαν Φραντζίσκο στις 5 Απριλίου

1945 και ήταν απεσταλμένος του ΕΑΜ και του Ριζοσπάστη). Στη συζήτηση στην Ολομέλεια, ο Βλαντάς είπε: «Ο Καραγιώργης κάνει πολιτικό λάθος» (για κάτι που συζητούσαν) και ο Καραγιώργης όρθιος και φεύγοντας απαντά: «Καλύτερα να κάνω ένα πολιτικό λάθος παρά να έχω πολιτική ανυπαρξία σαν το Βλαντά, μέλος του Πολιτικού Γραφείου».

Και ο Καραγιώργης έφυγε για την Αμερική. Στο τέλος της Συνδιάσκεψης, η υποψηφιότητα του Καραγιώργη για το Πολιτικό Γραφείο ακυρώθηκε.

Ο Καραγιώργης ήταν πολύ μπροστά από την εποχή του, όπως γράψαμε παραπάνω, αλλά το ήξερε κι εκείνος, το ήξεραν και οι συνεργάτες του, ερασιτέχνη τον ανέβαζαν, ερασιτέχνη τον κατέβαζαν, τον αποκαλούσαν περιφρονητικά «κοσμοπολίτη», αλλά παρ' όλα αυτά μπορούσαν να συνυπάρχουν. Όσο για τον ίδιο, πίστευε απολύτως αυτό που είχε πει ο Λένιν: «Όταν δημιουργείς ιστορία, δεν κοντοστέκεσαι για να τη γράψεις. Αυτό θα το κάνουν άλλοι αργότερα».

Όταν ήρθε τελικά η καταστροφή και έπρεπε να αναζητηθεί εξιλαστήριο θύμα, ο Καραγιώργης ήταν ο ιδανικός «αποδιοπομπαίος τράγος». Το ξένο σώμα έπρεπε να πληρώσει. Τίποτε το περίεργο.

Για τους κατοπινούς, όσους δηλαδή, δεν έζησαν από «τα μέσα» εκείνη την εποχή και δεν έχουν βεβαίως τα δικά μας βιώματα, επανέρχεται βασανιστικά το ερώτημα, «μα γιατί έμενε εκεί, γιατί έμενε μαζί τους αφού διαφωνούσε σχεδόν σε όλα και τίποτα από όσα εισηγούνταν δεν εισακουόταν;». Η εξήγηση που έδινα πάντα, ότι το όραμα του κομμουνισμού, το όραμα για μια δίκαιη και ελεύθερη κοινωνία ήταν μεγαλύτερο και δυνατότερο από όλα τα άλλα, πείθει όλο και λιγότερο τους νέους ανθρώπους. Τι να πω; Το πιο κοντινό που μπορώ να βρω είναι η παρομοίωση

με τον πιστό που βασανίζεται από αμφιβολίες και ερωτήματα και ταυτόχρονα προσεύχεται λέγοντας: «Συγχώρα με, Θεούλη μου, που αμφιβάλλω».

Έτσι ήμασταν τότε. Αμφιβάλλαμε για πολλά, αλλά τα κρατούσαμε για τον εαυτό μας.

Ο Καραγιώργης είχε οξύ πολιτικό κριτήριο και εξέφραζε ελεύθερα τις απόψεις του, αλλά δε γίνονταν δεκτές (όπως για τις εκλογές) ή απλώς τις αγνοούσαν. Για τις εκλογές γράψαμε πόσο αδιαφόρησαν για τη δική του θέση περί συμμετοχής και για τις μοιραίες συνέπειες που είχε. Για τον Εμφύλιο η θέση του ήταν να προσπαθήσουμε να τον αποφύγουμε. Η συνέπεια ήταν να υποβιβαστεί από τακτικό μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ σε αναπληρωματικό.

Γιατί όλη αυτή η αντικομματική συμπεριφορά σε έναν αγωνιστή αφιερωμένο στον αγώνα από τα μικρά του χρόνια, στενό φίλο του Ζαχαριάδη, με συνεχείς φυλακίσεις και εξορίες, ικανότατο για όποια δουλειά του ανέθετε το Κόμμα –από τον Τύπο μέχρι τα δύσκολα οργανωτικά;

Το 1930, ο Ζαχαριάδης που ήταν από παιδιά φίλοι με τον Καραγιώργη, και όπως γράψαμε, του πρότεινε να πάει στη Σχολή, την Κ.Ο.Υ.Τ.Β. Ο Καραγιώργης όμως ήταν πολύ ελεύθερο πνεύμα, ήθελε πρώτα να γνωρίσει τον κόσμο και τη ζωή, δεν άντεχε να κλειστεί σε μια Σχολή για τέσσερα χρόνια απ' τη ζωή του, όταν γύρω του η ζωή έσφυζε κι εκείνος ήθελε να τη γνωρίσει και να τη ζήσει. Έτσι, πήρε το ειρωνικό προσωνύμιο «ο ερασιτέχνης». Κι ας είχε από τα μικρά του τα πιο πολλά χρόνια της φυλακής και της εξορίας. Και είχε και προσωπικούς λόγους: Ήταν ευαίσθητος προς το ωραίο φύλο. Και ήθελε η επιλογή να είναι δική του. Και, τρέχοντας μπροστά στο χρόνο, γράφω από τώρα, ότι χρόνια αργότερα, όταν το 1941, ενώσαμε τις ζωές μας με τον

Καραγιώργη, οι συνέπειες για μένα ήταν βαρύτατες –καθαίρεση, απομόνωση κ.λπ. γιατί δεν πήρα την άδεια από την ηγεσία μου– το Βλαντά!

Ο Καραγιώργης μπορεί να ήταν ένα αστέρι για τον ελληνικό λαό και στο χώρο της πολιτικής και στο χώρο της δημοσιογραφίας (εκεί πια κορυφαίος, «άπιαστος», όπως το λένε στη λαϊκή γλώσσα), ικανότατος οργανωτής, όμως δεν είχε το «χρίσμα», δεν είχε φοιτήσει στην Κ.Ο.Υ.Τ.Β. Επομένως ήταν «αναλώσιμος».

Η συνδιάσκεψη στο Μπουρέλι της Αλβανίας...

Ο Κώστας Παλαιολόγου, συνταγματάρχης του Δημοκρατικού Στρατού, στο βιβλίο του, *Από την Εθνική Αντίσταση στον Εμφύλιο 1946-1949*, περιγράφει τη συνδιάσκεψη στο Μπουρέλι της Αλβανίας και τη συζήτηση (στην οποία ήταν παρών) που έγινε πριν από τη συνδιάσκεψη ανάμεσα στους Κώστα Λουλέ, Κώστα Καραγιώργη και στον ίδιο:

«Μετά την ήττα μας στον Εμφύλιο και τη σύμπτυξη των δυνάμεων έγινε στο Μπουρέλι της Αλβανίας μια πολιτικο-στρατιωτική συνδιάσκεψη, όπου πήραν μέρος, εκτός από τους ηγέτες του Δημοκρατικού Στρατού και αντιπρόσωποι των Λαϊκών Δημοκρατιών και της Σοβιετικής Ένωσης, που θα φιλοξενούσαν τους ηττημένους μαχητές του Δημοκρατικού Στρατού. Πριν από τη συνδιάσκεψη ο Ζαχαριάδης απειλίσσε τα στελέχη ότι όποιος μιλήσει για τα προβλήματα των μαχών που οδήγησαν στην ήττα, θα του αφαιρεθεί ο λόγος! Πρέπει να μιλήσουν μόνο για την καινούργια κατάσταση και τα καινούργια καθήκοντα.

Ο Καραγιώργης νευριασμένος από αυτά που άκουσε, σηκώθηκε και έφυγε. Αμέσως μετά συνάντησε κρυφά, στο αντίσκηνό του, τον Κώστα Λουλέ. Κι ενώ ο Λουλέ έφτιαχνε τον καφέ, ο Καραγιώργης άρχισε να του λέει πικραμένος:

- Αυτόν τον Καραγιώργη που ήξερες εσύ, τώρα τον είπαν προδότη! Πράκτορα των Άγγλων! Κι από δω και πέρα πόσα ακόμα θα μου σύρουν, αυτοί ξέρουν... Σε γνώρισα σε δύσκολες και κρίσιμες στιγμές! Από δω και πέρα ράψ' το! Με μια λέξη που θα πεις για το καλό του κόμματος θα σε φάει το σκοτάδι, όλα τα

εξηγούν από την ανάποδη, εγώ ξέρω ποια θα είναι η μοίρα μου, από δω και πέρα. Έχω εμπιστοσύνη στο κόμμα και θα δικαιωθώ μια μέρα, αλλά τότε δεν ξέρω! Στο Πευκόφυτο σου είχα πει πως ο Κολιγιάννης μου έσκαβε το λάκκο, αλλά θα πέσει κι αυτός μέσα μια μέρα. Ήθελα όμως να σωθούν τα γραφτά μου για να έρθουν σε φως μια μέρα, πολλά από αυτά που τους είπα θα ήταν χρήσιμα για το κόμμα και το Λαό μας που θα σηκώσει κεφάλι ύστερα από 25 χρόνια, αλλά και ποιος θα μείνει; Γέμισε η Ελλάδα από τάφους... Άκουσες τι είπε ο σύντροφος Ζαχαριάδης, να μην πούμε στη συνδιάσκεψη τι έγινε στα 3,5 χρόνια στην Ελλάδα που καιγόταν από άκρη σε άκρη, γέμισαν τα ξερονήσια, οι φυλακές από αγωνιστές και τώρα θα μιλάμε για καινούργια κατάσταση, καινούργια καθήκοντα... Τους είπα να πάω από δω στην Ελλάδα να δουλέψω παράνομα και με είπαν προδότη, δειλό!

Επιτέλους, άνοιξε το στόμα του και ο Κώστας Λουζής με τα παρακάτω λόγια:

- Εσύ Κώστα (στον Καραγιώργη) είσαι ο άνθρωπος που δεν κοιτάς πίσω, αλλά μπροστά, να έχεις εμπιστοσύνη στο Κόμμα!

- Για ποιο κόμμα μου μιλάς, βρε Λουζέ; Και κούνησε το κεφάλι του ο Καραγιώργης με μεγάλη πικρία».

Αυτή η σύντομη στιχομουθία μεταξύ των δυο κορυφαίων στελεχών είναι, νομίζω, χαρακτηριστική για την κατάσταση που επικρατούσε στο ΚΚΕ τότε.

Τότε λοιπόν, μετά την ήττα και τη σύμπτυξη των δυνάμεών μας, άρχισαν τα ερωτηματικά ανάμεσα στους μαχητές, πώς φτάσαμε ως εδώ, στην πλήρη ήττα, από τη στιγμή που ήμασταν νικητές στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα: Έπρεπε να βρεθεί κάποιος για να «πληρώσει».

Ο Ζαχαριάδης σαν αρχηγός και ουσιαστικός υπεύθυνος για τον Εμφύλιο, δε γινόταν να κατηγορηθεί, ήταν ο Αρχηγός και ήταν

και Κ.Ο.Υ.Τ.Β.ης. Οι άλλοι, Μπαρτζιώτας, Βλαντάς, Ιωαννίδης κ.λπ. ήταν μια ομάδα «ηγετική» που κάθονταν στα αμπρί τους και δεν έκαναν τίποτε. Είχαν όμως βαθμό στρατηγού! Και εκτός τούτου, ήταν και στο απυρόβλητο έχοντας την εύνοια του Αρχηγού. Η Χρύσα Χατζηβασιλείου που ήταν από την αρχή εναντίον αυτού του πολέμου, ήταν βαριά άρρωστη από λευχαιμία και ο αχώνευτος Καραγιώργης, που δεν ανήκε σε καμιά φράξια, έβαλε θέμα σε μια Ολομέλεια, γιατί φτάσαμε σε αυτή την καταστροφή, μετά από ένα νικηφόρο πόλεμο με τον ξένο κατακτητή. Και έθεσε τότε θέμα Ζαχαριάδη, την αυθαιρεσία του, τη μοιραία αυθαίρετη απόφασή του για την αποχή από τις εκλογές και όλα όσα προξένησε μέσα στο Κόμμα και στην Ελλάδα από την ώρα της επιστροφής του.

Αυτό ήταν. Δε χρειαζόταν μεγαλύτερη απόδειξη ότι είναι πράκτορας του εχθρού από τα γεννοφάσκια του.

Έτσι, ο Ζαχαριάδης τον παρέδωσε στη Σεκουριτάτε, τη ρουμάνικη Ασφάλεια, όλοι οι ένοχοι της καταστροφής, Ζαχαριάδης, Ιωαννίδης, Μπαρτζιώτας, Βλαντάς, άμαχοι και στο απυρόβλητο, έριξαν όλα τα βάρη επάνω του και οι ίδιοι βγήκαν «λάδι» (πηλιορείτικη έκφραση που σημαίνει «βγήκαν καθαροί»).

Η μοιραία σύγκρουση

Η τελευταία και μοιραία σύγκρουση του Καραγιώργη με την κομματική ηγεσία, ξέσπασε μετά την ήττα, μέσα στη γενική σύγχυση, αλλά και φίμωση για μια ανοιχτή συζήτηση, που είχε επιβάλει ο Ζαχαριάδης, για τα αίτια της ήττας. Μερικές μέρες μετά την 7^η Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής, που καταδίκασε τις απόψεις του Παρτσαλίδη, ο Καραγιώργης έστειλε στο Πολιτικό Γραφείο μια επιστολή με τις θέσεις του, που χαρακτηρίστηκε από την ηγεσία σαν «αντικομματική-λικβινταριστική πλατφόρμα».

Ο Καραγιώργης με την «Πλατφόρμα» έβαλε σε συζήτηση τα βασικά θέματα της πολιτικής του ΚΚΕ, καθώς και της εσωκομματικής λειτουργίας του καταλογίζοντας στο Ζαχαριάδη την ευθύνη για την καταστροφική πορεία του κινήματος. Γράφει μεταξύ άλλων, στο 10^ο σημείο:

«(...) Πάντως, σύντροφοι και μέσα στην 6^η Ολομέλεια (περασμένη) και κατόπιν πολύ γρήγορα άρχισα να καταλήγω στη γνώμη ότι ο Ζαχαριάδης χρεοκόπησε στην εφαρμογή της κομματικής γραμμής στη δεύτερη φάση της επανάστασής μας, όπως οι Ιωαννίδης-Σιάντος είχαν χρεοκοπήσει στην πρώτη και ότι έχει σημειώσει πλήρη αποτυχία και παλιά και τώρα στο διάλεγμα και στην ανάδειξη των στελεχών. Ομολογώ ότι μου υπήρξε εξαιρετικά δύσκολο να φτάσω σε τελικά συμπεράσματα. Με το σ. Ζαχαριάδη δουλέψαμε μαζί από τα χρόνια της νεολαιίστικης ζωής μας. Πίστευα εξαιρετικά σ' αυτόν. Κι έτσι ενώ στην άλλη κατοχή πάλεψα πολύ επίμονα (και χρόνια ολόκερα) μέσα στο Κόμμα για τις διαφορετικές μου αντιλήψεις από τη γραμμή των Ιωαννίδη-Σιάντου και

κράτησα τις αντιλήψεις μου όλες ακόμα και όταν γύρισε ο Ζαχαριάδης, όμως αφότου γύρισε ο Ζαχαριάδης δέχτηκα κι εγώ, όπως άλλωστε όλοι μας "εν λευκώ" τα πάντα απ' αυτόν. Και πίστευα ότι έχει μεν τα προσωπικά του ελαττώματα (και μάλιστα μεγάλα), ότι πέφτει έξω ίσως σε πολλά πρόσωπα, ότι τον "παίνουν στο λαιμό τους" μερικοί συνεργάτες του, αλλά ότι ο ίδιος είναι ο καλύτερός μας παρ' όλα αυτά και ότι αυτός θα μας οδηγήσει στη νίκη. Τώρα βλέπω ότι ο Ζαχαριάδης και μέσω των ανθρώπων που ανέδειξε (Ιωαννίδης, Σιάντος κ.λπ.) μας οδήγησε στην ήττα την άλλη φορά και τώρα μας οδήγησε ο ίδιος προσωπικά στην ήττα εξίσου με μια ατέλειωτη αλυσίδα λαθών που δεν αφήνει καμιά περίοδο και κανέναν τομέα του κόμματος απέξω. Βλέπω ακόμα –το χειρότερο– ότι η λέξη αυτοκριτική δεν υπάρχει στο λεξιλόγιο του σ. Ζαχαριάδη εκτός όταν φτάνει στο απροχώρητο η κατάσταση και δεν μπορεί πια ν' αρνηθεί τα πασίγνωστα (παρ' όλα αυτά στην τελευταία Ολομέλεια ούτε για το περί Αγγλίας λάθος του έκανε ικανοποιητική αυτοκριτική, ούτε το άλλο λάθος για το Μακεδονικό παραδέχτηκε). Και έτσι ο σ. Ζαχαριάδης έχει οδηγήσει το Κόμμα μας σε μια εσωτερική κατάσταση πολύ δύσκολη και πολύ επικίνδυνη κατάσταση ιδεολογικής-πολιτικής στείρότητας και απόπνιξης κάθε πνεύματος κριτικής και αυτοκριτικής και ειλικρινούς (και έγκαιρης) αυτοκριτικής».

Ο Ζαχαριάδης αντέδρασε ακαριαία. Μόλις 24 ώρες μετά την επιστολή του Καραγιώργη συνεδρίασε έκτακτα το Πολιτικό Γραφείο όπου καταστρώθηκε το σχέδιο εξόντωσης του Καραγιώργη. Την επόμενη συνεδρίασε η Κεντρική Επιτροπή (με τα 9 ή 10 μέλη της που βρίσκονταν στο Βουκουρέστι) με μοναδικό θέμα την «αντικομματική-λικβινταριστική πλατφόρμα» του Καραγιώργη. Στη συνεδρίαση αυτή αποφασίστηκε με συνοπτικές διαδικασίες η καθαίρεση του Καραγιώργη από την Κεντρική Επιτροπή και η διαγραφή του από το κόμμα. Όμως το θέμα δεν έκλεισε εκεί. Λίγο

πριν το τέλος της συνεδρίασης, ο Ζαχαριάδης ανακοίνωσε ότι ο Καραγιώργης τίθεται υπό κράτηση «μέχρις ότου ερευνηθεί η υπόθεσή του και βγουν οριστικά συμπεράσματα».

Αμέσως μετά τη συνεδρίαση ο Καραγιώργης, κρατούμενος πια του Ζαχαριάδη, κλείστηκε σε μια σοφίτα του κομματικού σπιτιού, όπου είχε γίνει η συνεδρίαση και ήταν υπό φρούρηση. Η απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής εκδόθηκε την επόμενη μέρα. Ήταν ένας λίβελος όπου πέρασε όλη η βιογραφία του Καραγιώργη γεμάτη από ανεξιλέωτα αμαρτήματα κατά του κόμματος.

Ο Καραγιώργης αιφνιδιάστηκε από την ταχύτητα και τη βιαιότητα του Ζαχαριάδη και δέχτηκε ένα φοβερό ψυχικό σοκ. Βρέθηκε ξαφνικά δέσμιος ενός αδυσώπητου Ζαχαριάδη που δεν υπολόγιζε τίποτα και κανέναν, όταν επρόκειτο να περιφρουρήσει τη θέση του. Συντάσσει ένα μακροσκελές υπόμνημα προς την Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΣΕ και ζητάει επίμονα να σταλεί στη Μόσχα και να εξεταστεί εκεί η υπόθεσή του. Ο τίτλος του υπομνήματος από 6.6.1950 είναι: *«Οι σκέψεις μου για την καθοδήγηση του σ. Ζαχαριάδη και του σημερινού Πολιτικού Γραφείου»*. Το κείμενο αυτό αποτελεί μια συνθετική και εμπειριστατωμένη ανάλυση της προσωπικότητας του Ζαχαριάδη και του μοιραίου ρόλου του στην πορεία του ελληνικού κομμουνιστικού κινήματος. Η πρώτη επισήμανση του Καραγιώργη είναι ότι ο Ζαχαριάδης γεννήθηκε, μεγάλωσε και διαμορφώθηκε πολιτικά στο εξωτερικό, πράγμα που τον εμπόδισε να ενταχθεί στην ελληνική πραγματικότητα και να την καταλάβει. Μια δεύτερη επισήμανση είναι ότι ο Ζαχαριάδης έπαιρνε συχνά πρωτοβουλίες έξω από κάθε πολιτική λογική και κομματική ηθική που φάνερωναν τον τυχοδιωκτισμό του. Επισημαίνει, επίσης, την αποτυχία του Ζαχαριάδη στην ανάδειξη των ανώτερων στελεχών του κόμματος. Όσον αφορά στις επιμέρους επιλογές του Ζαχαριάδη μετά το 1945, ο Καραγιώργης επισημαίνει: Την αποχή από τις εκλογές του 1946, την κακή στρατιωτική προετοιμασία και

οργάνωση του ένοπλου αγώνα, τον κακό σχεδιασμό και την κακή διεξαγωγή των επιχειρήσεων με αποτέλεσμα τις αλλεπάλληλες πανωλεθρίες και τις τρομερές απώλειες σε ανθρώπινες ζωές, τις απότομες μεταπτώσεις στα εθνικά θέματα με ξαφνικές εθνικιστικές εξάρσεις (η εισβολή στη Βόρειο Ήπειρο) και «διεθνιστικούς εξτρεμισμούς» (αυτοδιάθεση των Σλαβομακεδόνων), το καθεστώς φρίμωσης κάθε αυτόνομης σκέψης και φωνής στο κόμμα. Και συμπληρώνει :

«Το βασικότερο χαρακτηριστικό του Ζαχαριάδη είναι ότι δεν ανέχεται άλλη αξία λόγου πολιτική προσωπικότητα γύρω του, στην ουσία πνίγει τα ανώτερα στελέχη από την άποψη της ανεξάρτητης ανάπτυξής τους και έτσι η καθοδήγησή του αποτελεί ένα μονοκρατορικό διάλογο. Κανένα κόμμα δεν έχει τέτοια κατάσταση στον ηγετικό του πυρήνα».

Εκτός από αυτό το υπόμνημα στους Σοβιετικούς, ο Καραγιώργης απευθύνει μηνύματα αγωνίας προς την Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ, διαμαρτύρεται για τη σύλληψή του, περιγράφει την άθλια κατάσταση της υγείας του με τις αλλεπάλληλες καρδιακές κρίσεις, τις αϋπνίες και τις φοβερές κεφαλαλγίες. Οι συνεχείς παρακλήσεις του να βγει λίγο έξω, με τη συνοδεία των φρουρών του, για να πάρει «λίγο καθαρό αέρα», απορρίπτονται. Οι εκκλήσεις του μένουν χωρίς απόκριση. Οι Σοβιετικοί παίζουν το παιχνίδι τους, όπου ο Καραγιώργης δεν έχει κανένα ρόλο και η Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ, υπάκουη στο Ζαχαριάδη, μένει αδιάφορη.

Μια πράξη αλλοφροσύνης: Η δραπέτευση

Ο Καραγιώργης έζησε το καθεστώς της σύλληψής του βαρύτατα. Δεν μπόρεσε ούτε στιγμή να συμβιβαστεί ότι είναι φυλακισμένος από τους συντρόφους του, από το Κόμμα που του είχε αφιερώσει τα πάντα. Στο δεκαήμερο της κράτησής του πέρασε αλλεπάλληλες καρδιακές κρίσεις και ψυχονευρωτικούς παροξυσμούς και έφτασε σε ανοιχτή αλλοφροσύνη. Μια μέρα, τη δέκατη μέρα της κράτησής του, στις 20 Ιουνίου, που το μυαλό του είχε εντελώς θολώσει, χάνοντας εντελώς τον έλεγχό του, το έσκαψε από τη σοφίτα της κράτησής του και «όρμισε στον καθαρό αέρα».

Η δραπέτευσή του δεν παρουσίασε ιδιαίτερες δυσκολίες, καθώς στη φρούρηση υπήρχαν κραυγαλέα κενά. Στο πόρισμα της ειδικής επιτροπής της Κεντρικής Επιτροπής που ερεύνησε το σχετικό φάκελο το 1958, αναφέρονται σαφείς υπόνοιες ότι το ενδεχόμενο της «δραπέτευσης» είχε προβλεφθεί και κατά κάποιον τρόπο οργανωθεί, μια και αποτελούσε μέρος του σχεδίου εξόντωσης.

«Από δω και πέρα ο Καραγιώργης χάνει την ψυχραιμία του, θολώνει η σκέψη του και το πιο πιθανό είναι να έπεσε στην παγίδα που του έστησαν», αναφέρει το πόρισμα και προσθέτει: «Οι κατηγοροί του οργανώνουν έτσι την κράτησή του, που να υπάρχει η δυνατότητα "δραπέτευσης" αν χάσει την ψυχραιμία του».

Την ίδια υπόνοια εξέφρασε και ο ίδιος ο Καραγιώργης σε μια από τις πρώτες ανακρίσεις του.

Με την απόδρασή του ο Καραγιώργης θα ζήσει τα δυο τελευταία και πιο τραγικά «ελεύθερα» εικοσιτετράωρα της ζωής του.

Γιατί όμως απέδρασε ο Καραγιώργης και πού ήθελε να πάει;

Από τα στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας, η απόδρασή του φαίνεται πως ήταν μια πράξη απόγνωσης σε μια στιγμή παραφροσύνης, χωρίς κανένα λογικό σχέδιο και σκοπό. Στα δυο εικοσιτετράωρα μέχρι στην εκ νέου σύλληψή του, περιπλανήθηκε στα πάρκα και στα γύρω δάση του Βουκουρεστίου, ενώ βασιζόταν από υπαρξιακά προβλήματα και έγραφε υπομνήματα προς τα κομμουνιστικά κόμματα της Σοβιετικής Ένωσης και της Ρουμανίας.

Μετά από σαράντα οχτώ ώρες αποφάσισε να επιστρέψει στον τόπο κράτησής του. Ήθελε όμως προηγουμένως να συναντήσει τη ρουμάνια φίλη του που σπούδαζε σε μια σχολή στενογραφίας κοντά στη γιουγκοσλάβικη πρεσβεία: εκεί οι διώκτες του, μέλη της επαγρύπνησης του ΚΚΕ και της ρουμανικής Ασφάλειας, είχαν στήσει ενέδρα και καθώς περνούσε έξω από τη γιουγκοσλάβικη πρεσβεία, τον συνέλαβαν, το πρωινό της 22^{ης} Ιουνίου. Παραδόθηκε στη ρουμάνικη Σεκουριτάτε και κλείστηκε στα κρατητήριά της, όπου και υποβλήθηκε στο μαραθώνιο των ανακρίσεων τους επόμενους δέκα-δώδεκα μήνες, ίσως και περισσότερους, αφού τελικά δεν ξέρουμε, πότε ακριβώς τελείωσαν οι ανακρίσεις και πότε μεταφέρθηκε στις φυλακές Μαρτζινένι...

Ο Καραγιώργης είχε ένα προσωπικό αρχείο από υλικά σχετικά με τη δράση του ΚΚΕ και του Δημοκρατικού Στρατού, που το πήρε μαζί του φεύγοντας από το σπίτι της κράτησής του. Πίστευε ότι επρόκειτο να πάει στη Μόσχα για να συζητήσει το θέμα του με τους Σοβιετικούς. Αντί γι' αυτό, όπως ξέρουμε, οδηγήθηκε στη συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής και στη σύλληψή του. Στο αρχείο αυτό υπήρχαν ομιλίες του σε συνεδριάσεις της Κεντρικής Επιτροπής, ένα απόσπασμα από την ομιλία του Μάρκου στην 5^η Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής (όπου αποφασίστηκε η

αποπομπή του Μάρκου), σημειώσεις δικές του από την 7^η Ολομέλεια (που «καταδίκασε» τον Παρτσαλίδη), αντίγραφα επιστολών των Ζαχαριάδη και Παρτσαλίδη προς τους Σοβιετικούς σχετικά με τις σχέσεις ΚΚΕ-Αλβανών, και σελίδες από το περιοδικό *Δημοκρατικός Στρατός* που αφορούσαν επιχειρήσεις του Δημοκρατικού Στρατού, τη δράση του ΚΓΑΝΕ κ.α. Εκείνο που ενδιέφερε ιδιαίτερα τους ανακριτές ήταν τα αντίγραφα δυο διαταγών, του Γούσια και του Βλαντά. Η διαταγή του Γούσια ήταν λίγο πριν την κατάρρευση του Δημοκρατικού Στρατού στο Βίτσι και στο Γράμμο και προέβλεπε την οργάνωση της άμυνας του Δημοκρατικού Στρατού στο αλβανικό έδαφος. Η διαταγή του Βλαντά αφορούσε ένα επεισόδιο στο Βίτσι στο τέλος του Εμφυλίου: Στη μεγάλη μάχη του Βίτσι μια μονάδα στο κέντρο του μετώπου αποσύρθηκε, μετά από διαταγή του Βλαντά, προκαλώντας ρήγμα στη διάταξη του Δημοκρατικού Στρατού. Και οι δυο αυτές διαταγές εξέθεταν πολύ τους δυο στενούς συνεργάτες του Ζαχαριάδη.

Ο Καραγιώργης αμέσως μετά τη σύλληψή του αποκάλυψε στο ρουμάνο αξιωματούχο που είχε κρύψει στο δάσος το φάκελο με το αρχείο του και τα υλικά αυτά ήρθαν στα χέρια του ρουμάνικου κόμματος, κάτι που εκνεύρισε την ηγετική ομάδα του ΚΚΕ και ιδιαίτερα βέβαια το Γούσια και το Βλαντά!

Μερικές μέρες μετά από τη «μοιραία» δραπέτευσή του και την περιπλάνησή του στο Βουκουρέστι, στις 29 Ιουνίου, τον επισκέφτηκαν δυο αναπληρωματικά μέλη της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ, ο Περικλής Καλοδίκης και ο Νίκος Ακριτιδής, για μια «*συζήτηση και διευκρίνιση ορισμένων θεμάτων*», που έγινε σε δυο πολύωρες συναντήσεις (29 και 30 Ιουνίου). Αυτή η συνάντηση αποτέλεσε μια προκαταρκτική και διερευνητική εξέταση των θέσεων και απόψεων του Καραγιώργη, ενόψει των συστηματικών ανακρίσεων που θα ακολουθούσαν. Ο Καραγιώργης απάντησε στα ερωτήματα που του έθεσαν με αξιοπρέπεια στηρίζοντας τις

θέσεις του με ακαταμάχητα λογικά επιχειρήματα. Κι όταν τον ρώτησαν την πρώτη μέρα «γιατί έφυγε από το σπίτι όπου τελούσε υπό κράτηση», απαντάει:

«Είναι το μεγάλο λάθος μου... Αλλά για να καταλάβετε γιατί το έκανα, πρέπει να κάνετε μια αφαίρεση του σημερινού Καραγιώργη από τον Καραγιώργη που ξέρατε παλιά. Πρέπει να δείτε το σημερινό Καραγιώργη με τα κλονισμένα νεύρα από το εγκεφαλικό του τραύμα που είναι κρατούμενος. Στο σπίτι αυτό πήγα να τρελαθώ. Πέντε μέρες δεν κοιμήθηκα καθόλου. Είναι ζήτημα αν στα πέντε μερόνυχτα κοιμήθηκα δυο ώρες. Είχα κρίσεις καρδιακές. Δεν μπορούσα να συγκεντρωθώ για να γράψω. Και μου ήταν απαραίτητο να γράψω. Είχα αρχίσει να γράφω υπόμνημα στο μπολσεβίκικο κόμμα. Έφυγα για να πάρω αέρα, να ξαλαφρώσω και να γράψω αυτό το υπόμνημα. Έμεινα στο δάσος δυο μέρες, έγραψα αυτό το υπόμνημα και το 'στείλα συστημένο στην Κεντρική Επιτροπή του μπολσεβίκικου κόμματος».

Τη δεύτερη μέρα αυτής της συνάντησης με τα δυο μέλη της Κεντρικής Επιτροπής ο Καραγιώργης απαντάει ξανά στην ίδια ερώτηση γιατί έφυγε από το σπίτι όπου κρατούνταν:

«Για το ζήτημα της δραπέτευσής μου. Πρέπει να καταλάβετε την κατάσταση που δημιουργήθηκε ύστερα από το τραύμα, τις άγριες κριτικές του Ζαχαριάδη, τη χωρίς μπέσα κομματική συμπεριφορά του Πολιτικού Γραφείου, το κλείσιμό μου μέσα. Όλα αυτά με οδήγησαν σ' ένα είδος τρέλας. Δε μου φεύγει από το νου ότι το Πολιτικό Γραφείο ενήργησε έτσι σκόπιμα, πιστεύοντας ότι ο Καραγιώργης με τέτοια μεταχείριση ή θα πεθάνει ή θα καταρρεύσει φυσικά και θα κάνει καμιά τρέλα που θα τον εκθέσει κι έτσι θα ξεμπερδεύουμε μ' αυτόν. Εν τέλει την έκανα με τη δραπέτευση».

Οι ανακρίσεις

Έτσι, ο πιο άξιος, ικανός, πολιτισμένος, ανιδιοτελής κομμουνιστής, ρίχτηκε βορά στα χέρια των λυκανθρώπων. Γιατί όλος ο συρφετός των βασανιστών του κυριολεκτικά «μετάλαβε» από το αίμα του. Ο «γλυκύτατος» μπάρμπα-Λιας, ο αρχι-βασανιστής, είχε μάθει από την εδώ Ασφάλεια όλα τα κόλπα που εφαρμόζαν οι ασφαλίτες επάνω μας (καθώς και ο ίδιος τα γεύτηκε) και τώρα ήταν πολύ «ευτυχής» που μπορούσε να τα εφαρμόσει σε κάποιον άλλο.

Οι βασανισμοί κάθε είδους ατέλειωτοι. Ψυχολογικοί και σωματικοί! Ο πόλεμος νεύρων στα μπουντρούμια της Σεκουριτάτε που τον έκλεισαν δεν έχει τέλος. Του έβαλαν και έναν δικό τους χαφιέ -δήθεν κρατούμενο- για να τον «ψαρεύει» και αυτός έδινε καθημερινό ραπόρτο στους δημίους του. Και από τροφή ούτε λόγος να γίνεται. Κάπου-κάπου κανένα ξεροκόμματο.

Το μαρτύριο των ανακρίσεων. Ξανά οι ίδιες και οι ίδιες, παραλλαγμένες, μήπως πέσει σε αντιφάσεις, γίνονταν στα ξάφνου, για να τον πιάσουν εξ απήνης, πρωί, μεσάνυχτα, μεσημέρι και κάποια βασανιστήρια ανάμεσα. Εκείνος όμως συνέχισε να τους ξεφωνίζει, παρόλο που ήταν ένας ζωντανός σκελετός, ώσπου έφτασε μια μέρα ή μάλλον μια νύχτα, τον πήραν έξω και δεν ξαναγύρισε.

Η διαδικασία των κυρίως ανακρίσεων άρχισε στις 17 Σεπτεμβρίου. Μέχρι τότε, ο Καραγιώργης πέρασε αυτούς τους

τρεις περίπου μήνες κλεισμένος σε ένα κελί απομόνωσης στα υπόγεια της Σεκουριτάτε, στις φυλακές του Βουκουρεστίου. Τις ανακρίσεις διεξήγαγε ένα κλιμάκιο «ανακριτών», συγκροτημένο από την ομάδα Ζαχαριάδη υπό τη διεύθυνση του Δημήτρη Βλαντά (το φθινόπωρο του 1949 είχε διευθύνει ο ίδιος τις φρικιαστικές ανακρίσεις σε εκατοντάδες αντάρτες, άντρες και γυναίκες, της 7^{ης} Μεραρχίας του Δημοκρατικού Στρατού, στον Έβρο και στη Βουλγαρία, αναζητώντας «πράκτορες του εχθρού» ανάμεσά τους). Τις ανακρίσεις παρακολουθούσε και ο Κολιγιάννης, υπεύθυνος της επαγρύπνησης από το Πολιτικό Γραφείο. Αρχιανακριτής ήταν ο Ηλίας Καρράς, παλιό μέλος του ΚΚΕ, στέλεχος του μηχανισμού και των υπηρεσιών επαγρύπνησης της Κεντρικής Επιτροπής, άνθρωπος χαμηλής μόρφωσης και χαμηλού πνευματικού επιπέδου.

Δυο μέρες μετά την έναρξη των ανακρίσεων έβαλαν στο κελί του Καραγιώργη ένα ρουμάνο χαφιέ, που εμφανίστηκε σαν συγκρατούμενος. Έκανε μαζί του μακρές συζητήσεις και το περιεχόμενό τους μετέδιδε με εκθέσεις στους ανακριτές. Έμεινε μαζί με τον Καραγιώργη περίπου πέντε μήνες και συνέταξε είκοσι οχτώ εκθέσεις γραμμένες στα γαλλικά που προοριζόνταν για τους έλληνες ανακριτές. Οι εκθέσεις αυτές, εκτός από το περιεχόμενο των συζητήσεων, σχολιάζουν και τις αντιδράσεις του Καραγιώργη ύστερα από κάποιες ανακρίσεις και όλες έχουν την υπογραφή «Χ». Γράφει λοιπόν ο «Χ» στις 26.10.50:

«Την Τρίτη το απόγευμα γύρισε από την ανάκριση αναποδογυρισμένος και καταπτοημένος... Αρχίζει να πιστεύει πως δεν έχει ελπίδες να βγει από δω... γιατί υπάρχουν άνθρωποι που θέλουν να τον καταστρέψουν. Και είναι αυτοί που διευθύνουν την πορεία της ανάκρισης».

Και δυο μέρες αργότερα:

«Την περασμένη εβδομάδα είχε μεγάλα σκαμπανεβάσματα. Μέχρι την Τρίτη είχε καλή διάθεση. Από την Τρίτη ως την